

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 11/2009 vp

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä huhtikuuta 2009 lähettäessään valtioneuvoston selonteon EU-politiikasta (VNS 4/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi suureen valiokuntaan samalla päättänyt, että erikoisvaliokunnat voivat halutessaan antaa asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Martti Salmi, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Kari Valonen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Tiina Heiskanen ja aluekehitysjohtaja Jussi Yli-Lahti, työ- ja elinkeinoministeriö.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtioneuvoston EU-selonteon tarkoituksena on antaa kokonaiskuva Suomen EU-politiikkaa ohjaavista periaatteista, sisältöä koskevista painopisteistä ja EU-vaikuttamisen kehittämisestä. Euroopan parlamentin ja komission toimikausien taitteessa ajankohta onkin varsin sopiva EU-politiikkaa koskevien linjausten arviointiin. Myös globaali talouskriisi asettaa unionin aivan uudenlaisten haasteiden eteen, mistä johtuen toiminnan painopisteiden uudelleen arviointi on perusteltua.

Selonteko on käsiteltävänä eduskunnassa useissa valiokunnissa. Valtiovarainvaliokunta rajoittuu siksi vain niihin näkökohtiin, jotka liittyvät sen toimialaan; näitä ovat erityisesti rahoituskautteen ja budjettiin liittyvät kysymykset.

Rahoituskauden kesto. Selonteossa ehdotetaan rahoituskauden lyhentämisestä nykyisestä seit-

semästä vuodesta viiteen vuoteen. EU:n rahoituskehykset laadittiin aiemmin viiden vuoden jaksoina, mutta mm. varojen pitkäjänteisen käytön parantamiseksi rahoituskautta pidennettiin sittemmin seitsemään vuoteen. Selonteon mukaan viiden vuoden rahoituskehys olisi kuitenkin toimivampi, jotta rahoituskehys voitaisiin sitoa komission ja Euroopan parlamentin toimikauteen. Näin korostettaisiin yhteyttä unionin politiikan ja varainkäytön välillä. Rahoituskauden lyheneminen lisäisi myös rahoituksen joustavuutta ja antaisi mahdollisuuden reagoida aiempaa nopeammin muuttuneisiin tilanteisiin ja talouden suhdannevaihteluihin.

Valtiovarainvaliokunta katsoo, että rahoituskauden sitominen parlamentin ja komission toimikausiin saattaa käytännössä heikentää varojen tehokasta käyttöä ja ohjelmien tasaista toteuttamista. Vaarana on nimittäin, että parlamentilla ja komissiolla ei ole heti toimikautensa

alussa valmiuksia päättää rahoituskehyksistä, jolloin päätöksenteko saattaa siirtyä ainakin seuraavaan vuoteen, mahdollisesti pidemmällekin. Uuteen rahoituskauteen sisältyvien ohjelmien ja hankkeiden konkreettinen käynnistyminen voi näin lykkääntyä varsin pitkälle.

Valtiovarainvaliokunnan mielestä onkin keskeistä, että rahoituskautta lyhennettäessä sitä ei sidota parlamentin ja komission toimikauteen, vaan että rahoituskausi ajoitetaan limittäin kahden parlamenttikauden ajalle. Näin parlamentin ja komission toimikausien taitekohdat eivät katkaise ohjelmakausia, vaan niiden toimeenpano voi jatkua täysipainoisesti myös parlamentin ja komission vaihtuessa. Toimielimillä olisi näin myös ajallisesti paremmat mahdollisuudet paneutua rahoituskehyksiin liittyviin kysymyksiin.

Valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että rahoituskauden lyhentäminen helpottaisi unionin mahdollisuuksia kohdentaa varoja uudelleen. Budjettijärjestelmä on jäykkä, ja seitsemän vuoden rahoituskausi on pitkä tilanteessa, jossa talouden suhdanteiden nopeat ja voimakkaat vaihtelut edellyttäisivät ripeitä toimia rahoituksen uudelleenkohdentamiseksi. Rahoituksen joustavuutta voidaan tosin lisätä jo nykyisen seitsemänvuotisen kehyksen aikana parantamalla esim. säästyneiden budjettivarojen siirtomahdollisuuksia eri otsakkeiden välillä.

EU-budjetin painopisteet ja rahoitus. EU-budjetin painopisteet ovat olleet perinteisesti maatalous, maaseudun kehittäminen sekä alue- ja rakennepolitiikka, jotka kattavat noin 80 prosenttia unionin menoista. Maatalouspolitiikan osuus budjetista on edelleen suuri (33,9 prosenttia kuluvalle rahoituskaudella), mutta sen osuus on viime vuosina kuitenkin pienentynyt.

Unionin tulevaisuuden kannalta on keskeistä, että budjetin painopisteitä arvioidaan uudelleen ja että varoja suunnataan nykyistä voimakkaammin toimiin, jotka edistävät kestävästä kasvusta, kilpailukykyä ja työllisyyttä. Valiokunnan mielestä myös toimien vaikuttavuutta on tehostettava ja huolehdittava erityisesti siitä, että unionin

suuntaamilla resursseilla saavutetaan konkreettista lisäarvoa kansallisen tason toimiin verrattuna.

Selonteon mukaan rahoituskehysten menettelyjä tulisi kehittää myös siten, että nettomaksuille on kaikkia jäsenmaita koskeva katto, esimerkiksi 1 prosentti jäsenmaiden bruttokansantulosta.

Suomen jäsenmaksut EU:lle ovat kasvaneet jäsenyysvuosien aikana tuntuvasti, ja Suomi on ollut usean vuoden ajan nettomaksaja. Toisaalta Suomen saama palauma on ollut huomattavan suuri, esimerkiksi vuonna 2007 Suomeen ohjautui EU-rahoitusta noin 1,4 mrd. euroa. Suomen nettomaksu tulee kuitenkin tulevaisuudessa kasvamaan, kun unioniin on liittynyt ja liittymässä keskimääräistä köyhempiä jäsenmaita. Kaikkia jäsenmaita koskeva maksukatto onkin Suomen kannalta kannatettava.

EU-budjetin rahoitus perustuu varsin monimutkaiseen järjestelmään, jossa rahoitus kateetaan ns. omilla varoilla, joita ovat mm. maataloustuotteiden tuontimaksut ja tullit, osa arvonnäisäverotuloista ja erityisesti bruttokansantulon perusteella kannettava maksuosuus. Järjestelmä sisältää myös tiettyjä jäsenvaltioita koskevia erityisjärjestelyjä. Eräs ongelmallisimmista yksityiskohdista on Yhdistyneelle kuningaskunnalle myönnetty maksuhelpotusjärjestelmä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että budjetin rahoitusta selkeytetään siten, että rahoitusjärjestelmä on tasapuolinen ja oikeudenmukainen sekä myös mahdollisimman läpinäkyvä. Valiokunta pitää selonteon tapaan perusteltuna, että rahoitus perustuu entistä selkeämmin bruttokansantuloon, jolloin kaikkien jäsenmaiden maksut perustuvat niiden varallisuustasoon. BKTL-vara on jo tällä hetkellä ongelmattomin ja kustannustehokkain osa omien varojen järjestelmässä.

Valiokunta toteaa, että EU:n edelleen laajentuessa on entistä tärkeämpää, että unionin kokonaismenojen kehitys pidetään hallinnassa ja että EU:n budjetin kasvua hillitään. Onkin tärkeää, että jäsenmaat noudattavat EU:n budjetin käsittelyssä vastaavanlaista budjettikuria kuin laatiessaan omia kansallisia talousarvioitaan.

EU:n hallinto. Euroopan unionin toimintaan liittyy paljon byrokratiaa, ja sen hallinto on usein monimutkaista ja tehotonta. Kansallisella tasolla erityisesti maatalouteen sekä alue- ja rakennepolitiikkaan liittyvä hallinto- ja valvontajärjestelmä on vaikeaselkoinen. Sääntöjen monimutkaisuus tuottaa myös tahattomia virheitä. Lisäksi hallinto- ja valvontajärjestelmien ylläpito aiheuttaa merkittäviä kustannuksia. Vaikeaselkoiset hallintokäytännöt ovat myös omiaan heikentämään kansalaisten luottamusta unionia kohtaan.

Valiokunta kiirehtii toimia, jotka tähtäävät EU-byrokratian ja hallinnollisen taakan vähentämiseen sekä hallinnon yksinkertaistamiseen ja tehostamiseen. Lainsäädäntöä ja viranomais-toimintaa kehittämällä on myös pyrittävä löytä-

mään tarkoituksenmukainen tasapaino hallinto- ja valvontakäytäntöjen aiheuttamien kustannusten ja hyötyjen välillä.

Valiokunta korostaa myös aktiivista otetta EU-asioiden hoidossa sekä ennen muuta tehokasta ennakkovaikuttamista unioniasioita koskevassa päätöksenteossa. Kuten selonteossa todetaan, EU-asioiden hoitamiseen on panostettava laaja-alaisesti ja oikea-aikaisesti. Tämä edellyttää huolehtimista myös siitä, että EU-toimintaan osoitetaan riittävät resurssit.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta esittää,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Hannes Manninen /kesk
vpj. Kari Rajamäki /sd (osittain)
jäs. Bjarne Kallis /kd (osittain)
Mikko Kuoppa /vas
Reijo Laitinen /sd (osittain)
Mika Lintilä /kesk
Olli Nepponen /kok
Tuija Nurmi /kok
Kirsi Ojansuu /vihr (osittain)
Heikki A. Ollila /kok
Markku Rossi /kesk
Matti Saarinen /sd
Petri Salo /kok

Minna Sirnö /vas (osittain)
Jutta Urpilainen /sd (osittain)
Pia Viitanen /sd
vjäs. Esko Ahonen /kesk
Timo Kalli /kesk
Reijo Kallio /sd (osittain)
Matti Kauppila /vas
Miapetra Kumpula-Natri /sd (osittain)
Heli Paasio /sd (osittain)
Eero Reijonen /kesk
Ulla-Maj Wideroos /r.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Suomen tavoitteet Euroopan unionin perusluonteen osalta ovat muuttuneet. Vuoden 2001 tulevaisuusselonteossa torjuttiin federalismi ja lähettiin siitä, että "Euroopan unionia kehitetään jatkossakin itsenäisten jäsenvaltioiden ja Euroopan kansojen tiiviinä yhteisönä". Uusimmassa selonteossa halutaan sen sijaan siirtää yhä useampia tehtäviä EU:lle ja kehittää unionista "globaali johtaja". Lähialueidemme osalta EU:lta odotetaan "määrätietoista politiikkaa, johtajuutta" ja YK:n osalta korostetaan EU-jäsenmaiden yhtenäisyyttä. EU:lle halutaan myös "oma paikka YK:n turvallisuusneuvostossa". Todetaan jopa, että "Suomen kannalta on luontevaa, että EU kehittää sotilaallisia kykyjään".

Selonteossa kiitellään sitä, että Euroopan unionille on tulossa presidentti, jotta ulkosuhteiden "yhtenäisyyttä voidaan kehittää". Aiemmin Suomi vastusti pienten valtioiden asemaa heikentävän pysyvän presidentin viran luomista.

Valtiovarainvaliokunnan käsittelemien asioiden osalta selonteko toteaa, että "yhteisvaluutta asettaa kysymyksen koordinoida euroalueen talouspolitiikkaa rahapolitiikkaa laajemmin". Edellytetään myös "sosiaaliturvan parempaa yhteensovittamista" ja valitellaan sitä, että "palveluiden vapaa liikkuvuus on huomattavasti kehittymättömämpää kuin tavaroiden". Energian osalta halutaan päästävän siihen, että "energiaverkot yhdistävät koko unionin", vaikka tiedossa on sen merkitsevän sähkön hinnan kovaa korotusta Suomessa.

Emme pidä federalistishenkisiä linjauksia oikeina. Ne eivät ole myöskään realistisia, sillä laajentunut Euroopan unioni on tosiasiaa entistäkin eriytyneempi. Viime aikoina talouskriisin yhteydessä isot jäsenmaat ovat kokoon-tuneet keskenään vetämään suuria linjoja.

Nyt onkin tärkeää ja samalla haastavaa pitää huolta jäsenmaiden tasa-arvoisuudesta. Sitä on

heikentämässä myös Lissabonin sopimus ja siinä olevat suuria jäsenmaita suosivat esitykset.

Pidämme virheellisenä myös selonteon alleviivaamaa tarvetta toimia "unionin valtavirrassa". Suomen on päinvastoin terävöitettävä omaa edunvalvontaansa unionissa. Tämä koskee myös talouspolitiikkaa sekä siihen väistämättä liittyvää sosiaalipolitiikkaa. Niiden osalta on välttämätöntä turvata oma liikkumavara hyvinvointivaltion säilyttämiseksi.

Selonteon ehdotusta unionin nykyisten 7 vuoden rahoituskehysten lyhentämisestä parlamentin ja komission toimikauden mukaisesti 5-vuotiseksi emme kannata, koska seurauksena todennäköisesti olisi entistäkin hankalampi siirtymä uuteen rahoituskehykseen.

Mielestämme maataloustukien kierrättäminen unionin kautta on otettava vakavaan harkintaan. Byrokratiaa on pyrittävä kaikin keinoin vähentämään. Maataloustukien jakoperusteita on muutettava siten, että ne nykyistä paremmin tukevat pien- ja perheviljelmiä sekä ruuan edullisuutta. Maatalouspolitiikan tulisi edistää lähiruuan hyödyntämistä, eikä se saisi syrjiä luomutuotantoa.

Euroopan unionin tulee olla kehitysyhteistyön eturintamassa sekä määrällisesti että sisällöllisesti. EU:n on mm. oltava auttamassa kehitysmaita patoamaan niitä haittaavaa pääomapakoa. Tämä edellyttää esimerkiksi veroparatiiseihin kajoamista.

Työelämässä on saavutettava korkea sosiaalisen suojelun taso. Vuokratyöntekijöiden ja lähetettyjen työntekijöiden asemaa on parannettava, eivätkä ne saa muodostaa palkkatason alentamisen välinettä. On syytä kiinnittää toisaalta huomiota sisämarkkinoiden ja taloudellisten oikeuksien ja toisaalta sosiaalisen ulottuvuuden väliseen jännitteeseen Euroopan unionissa ja pyrkiä vaikuttamaan siten, että jännitettä purettaisiin vahvistamalla nimenomaan sosiaalisen ulottuvuuden painoarvoa.

Myös siirtolaisten aseman on oltava tasavertainen. Ketään ei tule syrjiä tai asettaa huonompaan asemaan sen enempää työelämässä kuin yhteiskunnassa laajemminkaan.

Yritys- ja pääomaverotuksessa tarvitaan vähimmäistasoja samalla, kun veroparatiisien ja harmaan talouden torjuntaa tehostetaan. Ympäristöverotusta on kehitettävä niin, ettei sen alhai-

nen taso yksittäisissä maissa johda perusteet-
tomaan kilpailuetuun.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

*että suuri valiokunta ottaa edellä
olevan huomioon.*

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2009

Mikko Kuoppa /vas
Minna Sirnö /vas
Matti Kauppila /vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Hallituksen esittämät tahtotilatavoitteet EU-kehityksen suhteen jäävät selonteossa eräissä kohdin puolitiehen tai täysin huomioimatta. Keskitymme eriävässä mielipiteessämme niihin näkökohtiin, jotka liittyvät valiovarainvaliokunnan toimialaan.

Selonteossa on ajankohtainen käsittely finanssikriisistä jäänyt vaatimattomaksi ja veropolitiikka jäänyt täysin käsittelemättä. Parempia ja tehokkaampia toimia finanssimarkkinoilla vielä odotetaan; tästä esimerkkinä veroparatiisit. Sosialidemokraattien mielestä EU:ssa ja Suomessa on luotava toimenpiteet veroparatiisien sulkemiseksi. Tarvitsemme monenkeskistä automaattista tiedonvaihtoa sekä tehokkaampaa maakohtaista erittelyä, joka velvoittaisi yritykset kertomaan tytäryhtiöidensä tulot ja sen, mihin ne maksavat veronsa. Ainoastaan Euroopan yhteisillä pelisäännöillä saadaan aikaan tuloksia.

Selonteosta puuttuu kokonaan myös harmaa talous ja korruptio, jonka ytimeen pureutuminen vaatii konkreettisia ja tehokkaita toimenpiteitä. Talousrikollisuus aiheuttaa merkittävät välittömät ja välilliset vahingot yhteiskunnalle ja yksityisille toimijoille. Harmaan talouden ja talousrikollisuuden vuotuiseksi vahinkojen kokonaismääräksi on jo yksin Suomessa arvioitu jopa yli 5 miljardia euroa. Mittakaava EU:ssa on moninkertainen, kun otetaan huomioon Suomea kor-

ruptoituneemmat ja huonommin valvotut maat. Siksi on erittäin tärkeää, että talousrikollisuutta ja harmaata taloutta pyritään estämään ennakolta sisämarkkinoilla. Esimerkiksi arvonnäisäveron laiminlyönnit on havaittu vakavaksi ongelmaksi monissa EU-maissa.

Selonteon maatalouspolitiikka jää kapeaksi, kun siinä keskitytään puolustamaan Suomen erityisolosuhteita. Suuri linja pitäisi mielestämme olla ympäristöystävällisyyden lisääminen ja maaseudun kehittäminen. Suomella voisi myös olla valmius esittää maataloustukien maksatukseen ainakin osittaista jälleenkansallistamista. Se voi tapahtua vain muutoin yhteisen maatalouspolitiikan puitteissa eikä edellytä maataloustukien tasoon puuttumista. Pidämmekin välttämättömänä, että selvitetään EU:n maatalouspolitiikan osittaisen kansallistamisen edut byrokratian vähentämisen ja maataloutemme turvaamisen kannalta. Budjettivarojen mahdollisimman tarkka ja tarkoituksenmukainen käyttö olisi myös jokaisen jäsenmaan kansallisissa intresseissä, kun rahaa ei tarvitsisi kierrättää EU-byrokratian kautta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2009

Kari Rajamäki /sd
Miapetra Kumpula-Natri /sd

Reijo Kallio /sd
Pia Viitanen /sd